

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**DITŠHUPATSELA TŠA GO RUTA LE GO NGWALA
DITAODIŠO LE DINGWALWANA TŠA TIRIŠANO**

SEPEDI

**LELEME LA GAE
LELEMETLALELETŠO LA PELE
LELEMETLALELETŠO LA BOBEDI**

KREITI YA 10-12

2010

Dikagare

MOHUTA WA SENGWALWA	LETLAKALA
1. MORERO	3
2. DIKGATO TŠA GO NGWALA	3
3. MEHUTA YA DITAODIŠO	5
3.1 Taodišokanego	6
3.2 Taodišotlhalošo	6
3.3 Taodišo ya go tšweletša dikgopolo	6
3.4 Taodišongangišano	6
3.5 Taodišokahlaahlo	7
3.6 Taodišokakanywa(kgadimo)	7
4. DINGWALWANA TŠE TELELE	9
4.1 Lengwalo La Segwera	9
4.2 Lengwalo La Semmušo	10
4.3 Memorantamo	11
4.4 Lenaneoothero le metsotso	13
4.5 Athikele ya kuranta	14
4.6 Dikholomo tša dikuranta	16
4.7 Lengwalo la go ya go Morulaganyi wa Kuranta	18
4.8 Lengwalo la go tšwa go Morulaganyi: Phošollofoko	20
4.9 Ditschwayotshwayo	21
4.10 Boitsebišophelo	23
4.11 Bophelo bja mohu	25
4.12 Proutšhara	26
4.13 Dipotšisootherišano/Dipotšisinyakišišo	28
4.14 Poledišano ya go ngwalwa	29
4.15 Polelo ya go ngwalwa	30
4.16 Pego ya go ngwalwa (ya semmušo)	31
5. DINGWALWANA TŠE KOPANA	33
5.1 Pukutšatši	33
5.2 Poskarata	35
5.3 Papatšo	35
5.4 Maphephetsebiši	37
5.5 Phoustara/ Postara	37
5.6 Ditschupetšo	39
5.7 Ditaelo	40
5.8 Karata ya Taletšo / Memo	40
5.9 Go tlatša diforomo	42

1. MORERO

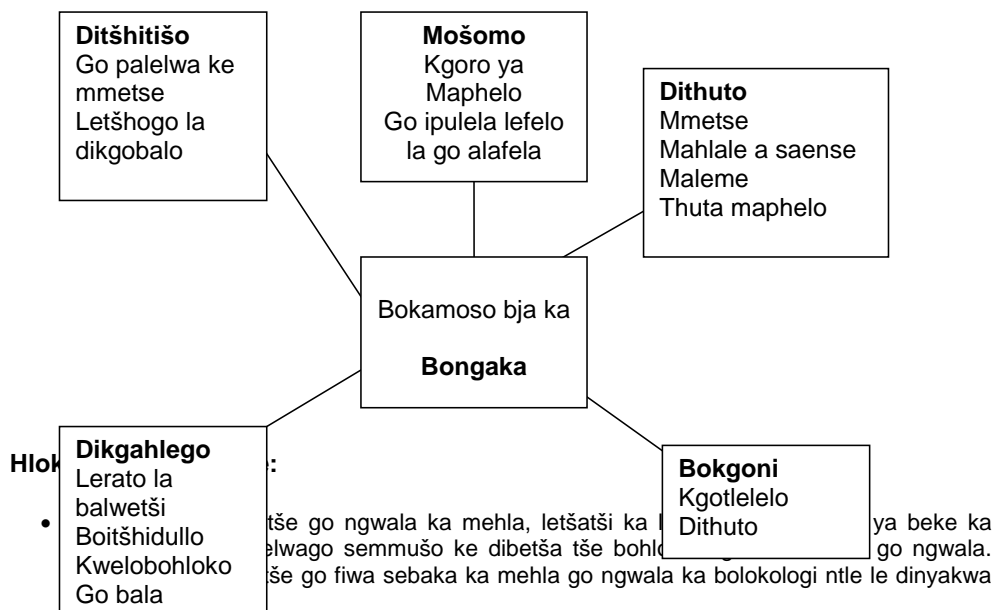
Sengwalwa se, se tšweletša tlhalošo ye kopana ya tshepetšo ya go ngwala le go abelana ka maele le mehlala ya mehuta ye e fapanego ya ditaodišo le dingwalwana tša tirišano. Go rutwa ga dingwalwa tše, go tla kgontšha baithut go ngwala le go hlagiša.

Sengwalwa se, se e ka šomišwa ke barutiši le baithuti ba Sepedi Leleme la Gae, Lelemetlaleletšo la Pele le Lelemetlaleletšo la Bobedi.

2. DIKGATO TŠA GO NGWALA

- Go ngwala le go rulaganya dingwalwa ke modiro wo o dirwago ka dikgato. Go bohlokwa go fa baithuti sebaka sa gore ba phethagatše dikgato tše ka moka ga ba ngwala. Ba swanetše:
- Go tšea sephetho ka hlogo, morero le baamogedi ba tshedimošo ba setšweletšwa seo se tlo go ngwalwa goba go rulaganywa.
- Go abelana dikgopolo ba šomiša, mohlala, dithalwasenaganwa, dikaratapapetla tša tatelano ya ditaba, lenaneo la mantšu a bohlokwa
- Go etela methopo ya maleba, go kgetha tshedimošo ya maleba le go beakanya dikgopolo.
- Go tšweletša sengwalwakakanywa sa mathomo seo se hlokomelago: Morero, baamogedi ba tshedimošo, hlogo, dingwalwa.
- Go bala sengwalwakakanywa sa mathomo ka tsenelelo gomme wa hwetša pegelo go ba bangwe (baithutimmogo, barutiši, maloko a lapa)
- Go tšweletša dingwalwakakanywa tše ntši ka fao go nyakegago poeletšo (go ya ka pego) go bala o ntšha diphošo le go rulaganya dingwalwakakanywa.
- Go tšweletša dingwalwakakanywa tša maemo tšeo di rulagantšwego gabotse.
- Dithaka/baithutammogo ba gadima le go lekola setšweletšwa sa mafelelo ka noši le barutiši.
- Go hlagiša ditšweletšwa tša mafelelo ka go abelana le dithaka, barutiši, batswadi le batšearolo ba bangwe.

Mohlala wa mmepe wa monagano

- tše go ngwala ka mehla, letšatši ka ... ya beke ka go ngwala.
- alwago semmušo ke dibetša tše bohloko go ngwala.
- tše go fiwa sebaka ka mehla go ngwala ka bolokologi ntle le dinyakwa
- Ka mongwalo wa semmušo, barutiši ba eletšwa go ela bokgoni bjo bo itšego goba bokabokgoni bjo ba swaranego nabjo ka yona nako yeo ya tshepetšo. Mohlala, makgoni a polelo ka moka ga a swanela go lebelelwa mo magatong a itšego a tshepetšo, se ke seo e bego e le maitshwara a morutiši wa polelo nakong ye e fetilego. Go ya ka tsela yeo go ngwala bjalo ka ge e le bokgoni bjo bo bego bo hlokomologwa gantši bjalo ka ge bo be bo nyaka kelo ye e tseneletšego.
- Dithaka le tšona di swanetše go ithuta go rulaganya mešomo ya seng sa bona ka ge tsenelelo ye e le karolo ye bohlokwa ya tshepetšo ya go ngwala ebile e kaonafatša temogo ya tshepetšo ya mong le ya ba bangwe.
- Ntlha ye bohlokwa ya poelo ye ke go hlagiša mošomo wo o ngwadilwego. Tlhagišo ye e ka dirwa ke dithaka, barutiši, sekolo ka kakaretšo, batswadi goba mohlwaela wo o nabilego wa batšeakarolo. Moithuti o tla thabišwa ke setšweletšwa se se feditšwego, se rulagantšwego le go ngwalwa ka makgethe.
- Baithuti ba swanetše go tsebišwa ka dipharologantšho le dinyakwa tša mehutahuta tša ditšweletšwa tša boikgopolelo. Dithaloši tše kopana tša mehuta ya ditaodišo tše baithuti ba swanetšego go di ngwala ke tše di filwe mo tla

3. MEHUTA YA DITAODIŠO

3.1 Taodišokanego

Taodišo ya go anega e laodiša kanegelo goba go laodiša tiragalo yeo e fetilego. E ka ngwalwa go tšwa lehlakoreng le lengwe le lengwe.

Dihlogo tša mehlala še di:

Re bile le nako ye botse kudu. Go be go na le dijo tše bose, mmino o bose le segwera se se kgahlišago. Morago ga lebakanyana go ile gwa ba tšhišinyego ya lefase. Ngwala ka tiragalo ye. Kanegelo ye kaone yeo makgolo a mpoditšego yona.

Hlokomela tše di latelago ge o ngwala taodišo ya go anega:

- Kanegelo e swanetše go kgodiša le ge e theilwe godimo ga dinonwane. Taodišo ya kanegelo gantši e ngwalwa ka lebaka leo le fitilego. Ditemana tša matseno di swanetše go tanya šedi ya mmadi. Kanegelo ye botse gantši e ba le ntlha yeo e e laetšago. Thumo ye e sa tlwaelegago ya go kgahliša e noša a mokgako/kgotsofatša.
- Kgahlego ya mmadi e swanetše go lotwa go fihla mafelelong. Setaele, ditlabakelo tša makgethe le ditiro di swanetše go thewa godimo ga kgahlego. Kanegelo ye e atlegilego e tsošološa dikwi tše bjalo ka go bona, modumo, tatšo, monkgo le dikwi tša go kgwatha.
- se lebele gore taodišo ya go anega gantši e na le mokgwa wa go hlaloša.

3.2 Taodišotlhalošo

Ka taodišong ya go hlaloša, mongwadi o hlaloša se sengwe gore mmadi a kgone go itemogela hlogo yeo go hlalošwago ka yona. Yo mongwe goba se sengwe se ka hlalošwa.

Dihlogo tša mehlala šedi:

Phaphoši ya boletelo bja ngaka ya go ntšha meno. Hlaloša maikutlo a gago le dikgopolo.
Hlaloša bošego bja ledimo.

Hlokomela tše di latelago ge go ngwalwa taodišo ya tlhalošo:

- Mongwadi o swanetše go hlagiša seswantšho ka mantšu.
- Kgetha mantšu le dikgopolo ka tlhokomelo gore o fihlelele seo se nyakegago.
- Dikakanyo mabapi le go bona, modumo, go kwa , tatso le go kgwatha di ka šomišwa go dira gore tlhalošo e kwešišege.

- Šomiša dikapolelo ka tsela ya maleba.
- Kgetha hlogo yeo o nago le boitemogelo ka yona. Go bothata go hlaloša selo seo o se nago tsebo ka sona.

3.3 Taodišo ya go tšweletša dikgopolo

Taodišo ye, e tšweletša dikgopolo le tshedimošo ka tsela ye e kwešišegago. Ye ke taodišo ya go fa dintlha moo mongwadi a hlathollago dikgopolo goba go fa dintlha ka thulaganyo. Taodišo ya go tšweletša dikgopolo ke yeo e nyakišišwago gomme dikgopolo tša kgonthišišwa ka mokgwa wa go fa dintlha goba dipalopalo.

Dihlogo tša mehlala šedi:

Batho ba go feta sekete ba bolawa dikotsing tša mebileng nakong ya maikhutšo a kgwedi ya Desemere/Manthole. Mokgwa wo mošoro wa go bolaya batho ba bantši o ka fedišwa bjang mo mebileng ya rena. Bolela ka fao o ka kgoboketsago tšhelete ya go dira moletlo wa go laelana le baithuti ba kreiti ya lesomepedi.

Hlokomela tše di latelago ge go ngwalwa taodišo ya go tšweletša dikgopolo:

- Kwešišo ya maleba ya hlogo e a nyakega.
- Nyakišišo ye botse e bohlokwa ka gore disetatemente di swanetše go thekgwa ka dintlha ka ge mmadi a se na le kwešišo ye itšego ya hlogo. Mongwadi o swanetše go fa tlhalošo ya mareo ao a sa tlwaelegago.
- Dikgopolo di swanetše go beakanywa ka kwešišego go thuša mmadi go tloga go seo a se kwešišago go ya go seo a sa se kwešišego.

3.4 Taodišongangišano

Ka taodišo ya ngangišano mongwadi o na le kgopolo ye itšego goba ntlhakemo. Mongwadi o fa dintlha tša go fahlela goba go thekga maemo a gagwe. Kgopolo ya mongwadi e swanetše go kwešišega kangelong ka moka ga yona.

Ye ke taodišo yeo e nago le maikutlo a mongwadi fao a lekago go kgodiša/ fekeetša mmadi gore a kwane le yena kgopolong ya gagwe.

Dihlogo tša mehlala še di:

Makgonikakanywa a telebišene. O a dumela?

Bokamoso bja Afrika Borwa bo ikeme ka babeeletši ba ntle. Efa dikgopolo tša gago.

Hlokomela tše di latelago ge go ngwalwa taodišo ngangišano:

- Thoma taodišo ka go laetša kgopolo ya gago ka tsela ya tlhago le matlakgogedi mabapi le hlogo.
- Efa mohlwaela wa dintlha tša go fahlelela kgopolo ya gago le go thekga seo.

- Mongwadi o tlo tsepelela go dintlha tša go ganetša setatamente.
- Taodišongangišano e ka ba le maikutlo a mongwadi gomme seo sa dira gore go tšweletšwe dikgopolo tše maatla
- Mehuta ya ditlabakelo tša makgethe le botsebi bja go kgodiša di swanetše go šomišwa.
- Polelo ye e šomišitšwego e tlo emiša maikutlo a babadi le go hlohla maikutlo a bona eupša e se be ye mpe.
- Thumo e swanetše go ba ye maatla, kwagalago le go kgodiša seo e le setatamente sa go laetša kgopolo ya mongwadi.

Comment [M1]: Not clear

3.5 Taodišokahlaahlo

Taodišokahlaahlo ga e na maikutlo a mongwadi, yona e leka go tšweletša mahlakori a mabedi a poledišano ka go lekana. Mongwadi o hlokomela dintlha tša go fapana tša hlogo yeo a bolelago ka yona gomme a hlagiša dikgopolo tša go fapana ntle le go tšea lehlakori. Mongwadi a ka ba le thumo ye itšego mafelelong a taodišo, eupša dintlha tša go thekga goba tša go ganetša di swanetše go lekalekana le go kwagala mo taodišong.

Dihlogo tša mehlala še di:

Ngwala taodišo yeo ka yona o thekgago ebile o ganetšago mo go tseneletšego. Baithuti ba swanetše go ikgethela dipuku tša bona tša go bala tšeo di kgethetšwego dikreiti tša bona. Ahlaahla setatamente se o lebeletše mahlakori a sona a mabedi.

Hlokomela tše di latelago ge go ngwalwa taodišokahlaahlo:

- Mongwadi o swanetše go kwešiša le go kgona go lebeledišiša mahlakori a mabedi a poledišano ka tsela ya go se tšee lehlakori le go ba le tshedimošo ya maleba.
- Taodišo e swanetše go kwagala le go ikema ka dintlha, seo se ra gore e se huetšwe ke maikutlo a mongwadi.
- Ditatamente e be tša moya wo o fodilego, tša go naganwa gabotse le go thekgwa ka tshwanelo.
- Segalo e be sa go hloka khuduego eupša e be seo se kgodišago ntle le go ba le lenyatšo.
- Mongwadi a ka fa maikutlo a gagwe mafelelong a taodišo, eupša seo e be thumo ya taodišo.

3.6 Taodišokakanywa (kgadimo)

Mo go taodišokakanywa, mongwadi o akanya kgopolo gomme a tšweletša maikutlo a gagwe go ya ka fao a gopolago ka gona; go fa mohlala, mongwadi a ka gopodišiša ka ditiro goba dikganyogo tša gagwe.

Mehlala ya dihlogo tša taodišokakanywa (kgadimo)

Ke ka mokgwa woo ke gopolago morutiši yo mo kaone ke bilego naye;
Efa dikgopolo tša gago mabapi le bophelo o be o laetše ka fao go swanetšego go phelwa ka gona.

Hlokomela tše di latelago ge go ngwalwa taodišokakanywa (kgadimo):

- Taodišokakanywa (kgadimo) e ba le khuetšo ya maikutlo a mongwadi.
- Maikutlo le khuduego di tšea karolo ye kgolo.
- Karolo ye kgolo ya taodišo e ka ba tlhalošo.
- Ditlhalošo di swanetše go kwagala di be di ikemišetše go tsošološa maikutlo a mongwadi mo go mmadi.
- Dikgopolo/menagano/maikutlo ao a hlagišwago a swanetše go tšweletša bonnete le bo yena bja gagwe.

4. DINGWALWANA TŠE TELELE

Mehuta ya ditšweletšwa tša tirišano tšeo baithuti ba swanetšego go di ngwala ke tše di latelago:

4.1 LENGWALO LA SEGWERA

- Lengwalo le swanetše go tloga le laetša gore mongwadi o tsebana le go tlwaelana le moamogedi.
- Maikemišetšo a lengwalo a swanetše go tšweletša polelo ye e hlohleletšago le go kgopela.
- Retšistara le segalo e be tše di fodilego.
- Lengwalo le laetše tše di latelago:
  - Sebopego le botelele tša maleba.
  - Aterese ya mongwadi/ moromedi
  - Madume/ matseno
  - Mafetšo a maleba "Motlogolo wa lena/ Wa lena" .....le leina.

Mahoai High School
Private Bag x 18
Bakone
0742
19 June 2009

Hunadi

Ke leboga go hlolwa ka mogala mmame. Ke leboga le mantšu a tlhohleletšo a gore ke hlokomele mošomo wa sekolo ka ge kgotlelelo e tswala katlego. Ke be ke ratile go le botša tabanyana ye nngwe maloba ge le be le founne bjale ka tšhaba. Ke bona go le kaone ge nka le hlalosešša ka lengwalo.

Mmane, mo sekolong sa gešo go tlo ba le moletlwana wa go laelana le baithuti ba Kreiti 12. Bjale ka ge ke le yo mongwe wa bona, le nna ke be ke ratile go swana le baithuti ba bangwe ka go tsenela moletlo woo.

Ka boikokobetšo ke kgopela tše di latelago gore ke kgone go tšea karolo ka seriti. Borokgo bja Guess Jeans, bjona bo hwetšwa lebenkeleng la

Edgars, dieta tša Ape, di hwetšwa ga Tony's Crib, sekipha sa Ed Hardy sona se hwetšwa Ed Hardy Stores. Ge e le borokgwana bja ka gare le masokisi le ka no di reka Edgars goba go gongwe le go gongwe mo le ka hwetšago di rekega, ga di tshwenye. Ke sa le bale le phefumu ye e bitšwago Endangered, le yona e hwetšwa Edgars.

Nka thaba kudu ge le ka nthomela tšona pele ga mafelelo a kgwedi ye.

Motlogolo wa lena
Tshwarelo

4.2 LENGWALO LA SEMMUŠO

Lengwalo le laetše tše latelago:

- Retšistara le segalo e be tše di fodilego, tša semmušo
  - Sebopego le botelele tša maleba.
  - Aterese ya mongwadi/ moromedi
  - Aterese ya moamogedi/ moromelwa
  - Madume/ matseno le hlogo ya taba
  - Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tša maleba
  - Mafelelo/ bofelo le leina:
Ka boikokobetšo
Wa lena
Nkadimeng J.M (moh)

Potšišo: Ngwalela khamphani ya tša mmimo gomme o kgopele mošomo wa go rekiša wo o bapadišwego kuranteng ya 'Sunday Times'.

Mohlala wa lengwalo la go kgopela mošomo

P O Box 19
KAMMELDRIFT
1958
18 Janaware
2009

Mookamedi
Music Lounge Store
Shop 123
Sandton
1051

Mohlomphegi

KGPELO YA SEKGOBA SA MOREKIŠI:

Ke badile papatšo ya lena go tšwa go "*Sunday Times*" ya letšatši la 13 Janaware 2009, bjale ke rata go kgopela mošomo wo.

Ke sa tšwetša dithuto tša ka pele bjalo ka moithuti wa nakwana, eupša ke hloka mošomo gore ke kgone go ba le seabo ka go tlaleletša letseno la ka gae gobane tate o šoma a le tee, gomme baratho ba ka le bona ba lebeletše o yena. Ke a le tshepiša gore ke mofsa wa mafolofolo kudu yo a tlogo tšwelela le go tšweletša khamphani pele ge le ka mpha sebaka sa go laetša mabokgoni a ka.

Gare ga bagwera baka ke tumile kudu ka bokgoni bja tša mmino, ebile ke na le tshepo ya gore ke tla phunyeletša le go thopa sefoka ka go rekiša lebenkeleng la lena. Dithuto tšaka di ka se mpalediše go tlo tsenela dipolelotherišano ge go ka direga gore le mpitše ka nako ya dithuto. Ke gona ka nako tšohle.

Ke romela boitsebišophelo bjo bo kopana go ka ntseba bokaone, le dinomoro tša mogala gore le kgone go ka ikgokaganya le nna ge go hlokega.

Ke leboga ge le ile la amogela kgopelo ya ka.

Ka boikokobetšo
Wa lena
Nkadimeng JM (Moh).

4.3 MEMORANTAMO

Memorantamo ke lengwalo la poledišano le le šomišwago mafelong ao batho e lego sehlophana, dikhamphaning, difemeng bj bj. Mohola wa wona ke go fetiša molaetša goba go kgokaganya. O ka šomišwa go romela tsebišo, go ntšha dingongorego goba go tlhohleletša batho ba mokgatlo o tee.

Dintlha tše bohlokwa ka gare ga memorantamo

- Leina la mokgahlo, khamphani, bj bj.
- Memorantamo o tšwa kae?
- O ya kae?
- Letšatšikgwedi
- Nomoro ya faele
- Hlogo
- Molaetša
- Tlhohleletšo
- Tšhišinyo / tharollo
- Mesaeno

Mohlala wa memorantamo wa ka gare

LEINA LA SEKOLO: SEKOLO SE SE PHAGAMEGO SA TŠWELOPELE:

O tšwa go : Hlogo ya sekolo
O ya go : Barutiši ka moka
Letšatšikgwedi : 18 Meyi 2009
Nomoro ya faele : 18/05/2009/02
Hlogo : MOLETLO WA GO FA DIFOKA

Molaetša: Barutiši le baithuti ba tsebišwa ka ga moletlo wa go aba difoka.

Tlhohleletšo:

Dipoelo tša mathomo tša Kharikhulamo ya Bosetšhaba tša 2008, di ile fase kudu ge di bapetšwa le tša mengwaga ya go feta le ge e be e le tša Kharikhulamo ya kgale. Kopanong kgothekgothe ya mathomo a ngwaga ya 2009, go ile gwa kwanwa ka gore re swanetše go dira gore dipoelo tša ngwaga wo di kaonafale le gore palo ya baithuti bao ba yago Yunibesithi ngwaga wo o tlago e oketšege. Ka fao re humane tsela ya go hlohleletša baithuti bao ba šomago gabotse go ba fa difoka gore morero o phethagatswee.

Re hweditšee dimpho go tšwa go ye nngwe ya dikhamphani tša kgauswi, eupša re sa dira dikgopelo go lena go thuša ka moo le ka kgonago ka go fana ka dimpho moletlong wo. Bao ba swerego tšeo ba nyakago go fana ka tšona ba ka di romela sekolong.

Tšhišinyo/ Tharollo:

Re be re akanya go swara moletlo wo wa go fa difoka ka la 30 i(Ngwatobošego/Moranang) 2009, gomme re kgopela batho gore ba tšwe lesolo la go kgopela dimpho dikhamphaning tše dingwe go lokišetša letšatši le.

Mosaeno: P.P Maake (Hlogo ya sekolo)
P.P Maake

Mongwaledi: SK Pete
SK Pete

Potšišo: Bjalo ka hlogo ya sekolo, ngwalela barutiši ba sekolo sa lena **memorantamo** mabapi le moletlo wa go fa baithuti difoka go ya le ka moo le kwanego ka gona go hlohleletša le go kaonafatša dipoelo tša Mphato wa Marematlou tša 2009.

4.4 LENANEOTHERO LE METSOTSO

Sebopego:

- Letšatšikgwedi, nako, le lefelo la kopano
- Pulo le kamogelo
- Maloko ao a tlilego le bao ba kgopetšego tshwarelo
- Palo le kamogelo ya metsotso ya kopano ya go feta
- Ditšwametsotsong.
- Taba ya letšatši
- Letšatši la kopano ye e latelago
- Tswalelo.

Mohlala wa lenaneothero le metsotso

1. Pulo le kamogelo

Mna Thobela o butše ka thapelo gomme a amogela bao ba lego gona ka moka. A ba tlhohleletša gore ba tšee karolo mo kopanong.

2 Bao ba lego gona kopanong

Mna Thobela (Modulasetulo) Mna Tau (Mongwaledi), Moh.Kobela (Mongwaledi), Mna Shomang (Moswaramatlotlo) le Moh. Pitsi (Ieloko).

3 Bao ba sa kgonago go tla kopanong

Batho ba ba latelago ba rometše mabaka a gore ba ka se kgone go fihla kopanong: Moh. Nkwe, Mna Tsela, Mna Selete. Mna Sawane ga se a romela lebaka.

4. Go balwa metsotso ya kopano ya go feta

Mongwaledi o bala metsotso ya kopano ya go feta:

5. Tšeo di tšwelelago metsotsong ye e badilwego

Ga gona mathata ka metsotso ya kopano ya go feta. Metsotso ile ya amogelwa.

6 Taba ya letšatši (Tšeo di nyakago go ahlaahlwa):

6.1 **Lefelo** leo moletlo wa mafelelo a ngwaga wa baithuti o tlilego go swarelwa gona. Go dumelelanwe gore moletlo o tlo swarelwa sekolong. Moh. Nkwe le Mohumagatšana Pitsi ba tla netefatša gore sekolo se kgabišitšwe ka letšatši leo.

6.2 Dijo

Baithuti ba tla lefela R50.00 yeo e tla šomišwago go reka dijo.

6.3 Lenaneo la letšatši

Mna Thobela le Mna Tau ba kgopetšwe go lokiša lenaneo la moletlo.

7. Tše dingwe

Go dumelelanwe gore baithuti ba apare diaparo tša sekolo ka letšatši la moletlo. Batswadi ba tla romelwa mangwalo a taletšo.

8. Tšatšikgwe di ya kopano ye e latelago

Kopano ye e latelago e tla swarwa ka la 13 Setemere 2009.

9. Tswalelo

Mna Tau o tswaletše kopano ka thapelo.

Potšišo: Sekolo sa lena se tšile go swara moletlo wa go laelana le baithuti ba Mphato wa Marematlou pele ngwaga o fela. Bjale, wena o yo mongwe wa leloko la komiti leo le swaranego le ditokišetšo tšeo. Re ngwalele **metso** yeo e nago le **lenaneothero** ya kopano ya lena le maloko a mangwe a komiti go tšwetša pele morero.

4.5 ATHIKELE

E laetša tše di latelago:

- Hlogo ya taba yeo e begelago babadi ka seo se anegwago.
- Hlogo ya taba e be yeo e gogago mahlo a babadi.
- Go be le dihlogo tša dikgopolotlaleletšo le temana yeo e hlalago le go godiša kgahlego go hlatholla kanegelokgolo.
- Kanegelo e tšweletšwe ka ditemana tše pedi goba tše tharo tše kopana.
- Ditemana tše dingwe di hlaloše diteng, mola tše dingwe di hlaloša ditaba tša bokamorago.
- Tsopolwa goba tšhišinyo e ka šomišwa bjalo ka temana ya mafelelo ya gotswalela.
- Polelo e be ye e tsošago maikutlo le go hlohleletša.
- Mafelelong efa ka botlalo leina le boitsebišo bja motho yo a ka kgokaganywago go ka fa ditaba ka botlalo ge go hlokega.

Sebopego

- Sowetan, Laboraro, Aporele 26 2009
- Hlogo. **BAFSA BA LEHONO BA LEŠA DIHLONG!**
- Pego ka: Lehlokwalatsela Ntshebele

Comment [M2]: Not clear

Diteng di tšweletše tše di latelago:

- Ditemana di tšweletšwe ka diripa tše tharo:
  - Matseno a tšweletše bothata
  - Mmele o tšweletše kgodišo ya bothata
  - Thumo e akaretše bothata gomme e tliše tharollo le ditšhišinyo
- Segalo ke se se fodilego
- Retšistara e be ya maleba
- Ditaba e be tša nnete.

Mohlala wa potšišo

Ngwalela kuranta ya geno **athikele** mabapi le maitshwaro a bafsa ao a sa lešego di welago, mola re be re ba lebeletše bjalo ka baetapele ba bosasa.

Mohlala 1: Athikele

Soweton, Laboraro, Nofemere 26 2009

BAFSA BA LEHONO BA LEŠA DIHLONG!!

Pego ka : Lehlokwalatsela Ntshebele

Afrika-Borwa e na le ditlhotlo ge go lebeletšwe bafsa bao ba tšwago taolong ka mehla. Sebakeng sa go kaonafala, letšatši le letšatši re humana ditlhotlo tše diswa..

Kgwedi ya go feta re badile ka banenyana ba mengwaga ye lesomepedi bao ba ilego ba humanwa mebileng ba gweba ka mebele ya bona. Lehono re lebeletše mmušo wo moswa gore na wona o tlile go re thuša bjang go kaonafatša seemo se. Go nyamiša kudu go lemoga ge mmušo wa rena woo re o tshephilego o se na moemedi ka ofising ya Mopresidente, yoo a lebanego le go rarolla goba go betla maitshwaro a bafsa bao ba sa golago. Ka gona, re kgona go lemoga gore mmušo wa rena ga o dire go tlala seatla.

Dikereke ke tšona tše di bonwago di leka mo tabeng ye, le ge e le gore go na le baruti bao ba sešego ba gola ka ge ba huetša le go hlatloša maemo ka maitshwaro a bona a go se amogelege. Mohlala ke moruti wa ka Botshabelo yoo a ilego a gataka ditokelo tša botho tša banenyana ba seswai ka go dira tša thobalano ka maiphemelo a go re o a ba rapelela gore ba humane mešomo.

Ka go lebelela seemo se, re ka ipotšiša gore naa re ya kae bjalo ka setšhaba ge le baruti ba fetogile diphiri tše di gagolago. Ge re sa humane thušo le banamodi, gona re tlile go ikhumana re fetogile diphoofole mengwageng ye lesome ye e tlogo.

Mohlala 2: Athikele

NTSHEBELE

Labobedi, Polokwane 22 Julae 2009

Dinoinei tša mmasepala wa Aganang

Pego ka Motubatse Nong

E begwa Vlakfontein

Phadišano e thekgwa ke "Shalom Business Enterprise"

Batšeakarolo ke ba 10

Mothopasefoka ke Lesedi Nkgakile

Yena o ithopetše disofa tše botse tša mabaibai le boutšhara ya R50 000

Ge a ntšha sa mafahleng a gagwe o re o be a sa tshepe le go kgolwa gore a ka ba wa pele ka ge makgarebe a mangwe le ona a be a ntšhitše ka ga tšhwene. O re sefoka seo se mo file mafolofolo a go tsenela diphadišano tša profense, o hutša gore o tla ba mmasebotsana wa ditšhabatšhaba go se go ye kae.

O re toro ya gagwe ke go bona basadi ba Afrika-Borwa ba latela dithuto tšeo di tla ba beago mmepeng, tšeo go naganwago gore mešomo ya tšona e swanetše banna fela.

Bao ba hlotšwego phadišanong ba hlatswitšwe diatla ka tšeke ya R1000 motho ka motho.

4.6 DIKHOLOMO TŠA DIKURANTA

Ke dingwalwa tšeo di ka ngwalwago ke mongwadi o tee goba ba bantši ka tabakgolo ye e itšego. Sengwalwa se, se ka gatišwa ka kuranteng, makasini goba go babegadikgang ba bangwe le ba bangwe. Dingwalwa tša kuranta di ahlaahla ditaba tšeo di amago batho goba tšeo batho ba ratago go bala ka ga tšona. Sengwalwa seo se swanetše go ama meragelo ya ditiragalo tša bophelo.

Comment [M3]: Align these sentences. I am unable to do it.

Sengwalwa se swanetše go araba dipotšišo tše di latelago:

- Mongwadi o swanetše go tseba gore o ngwalela mang. Go tloga mathomong o swanetše go tseba ge e ba o ngwalela baswa, batho ba bagolo goba ka moka ga bona.
- Kholomo ga e fapane kudu le dingwalwa tše dingwe tša dikuranta go swana le athikele goba editoriale. Phaphano gare ga tšona ke gore kholomo ga e ngwalwe ke mang le mang. Kuranta goba makasini e nyaka batho bao ba nago le tsebo ka ga tabakgolo ye e itšego, gomme ba ngwala kholomo ka yona. Mehlala:

- Ngaka e kgopelwa go ngwala ka HIV/AIDS le malwetši a mangwe.
- Moruti goba motho wa sedumedi a ka ngwala ka sedumedi le maitshwaro (a batho ka kakaretšo.
- Motho wa dipolitiki a ka kgopelwa go ngwala ka dipolitiki.
- Motho yo a tsebago tša dipapadi a ka kgopelwa go ngwala ka tšona.
- Motho yo a dirilego dinyakišišo mo lefapheng le lengwe le yena a ka kgopelwa gore a ngwale kholomo ka dilo tšeo di ka kgahlago mmadi ka ga dinyakišišo tša gagwe.
- Mogatiši yo mogolo goba batho, ba ka kgopelwa go ngwala.

Mohlala wa Kholomo ya tša “Dipapadi”

Naledi, Labobedi Aporele 20, 2009

“GO NWEŠA DINO LE GO RAGA DIKGWELE TŠA TOKOLOGO KE SEO DINALETŠANA TŠA AFIKA BORWA DI SE HLAELELAGO”

Pego ka: Batho Bareng Kekana (BBK)

Ke tshwenyegile kudu ka hlaelelo ya Bafana Bafana ge ba retelelwa ke go nweša dino le go ragela kgwele ka dipaleng ge ba filwe kgwele ya tokologo(*free kick*). Ke ka baka la eng ba sa ithuti go nweša dino go etša baraloki ba moše-a-mawatle. Ba kae baganka ba kgale ba Mafrika ba ga swana le boMlungisi Ngubane ba go thula kgwele ka hlogo go e lebantšha le dipala? Dikae dinaletšana tša maloba tša “Bush Bucks” tšeo di bego di raga kgwele ya go swana le banna yeo e bego e fofatša baswaradinong? Nkane Bafana Bafana ba sa tšee malebiša go baraloki ba go swana le “Messi” yo a swarišago baswaradino moya lefaufaug? boZidane, Ronaldo yoo baswaradinong ba Engelane ba ilego ba tlolela godimo ka lethabo ge a tlogela sehlopha sa Nkane Bafana Bafana ba sa tšee malebiša go baraloki ba go swana le “Messi” yo a swarišago baswaradino moya lefaufaug? boZidane, Ronaldo yoo baswaradinong ba

Engelane ba ilego ba tlolela godimo ka lethabo ge a tlogela sehlopha sa “Manchester United”, gore bjale ba tla ikhutša go hlwa ba bogišwa ke mogale yo ka go hlwa ba tšhungwa ke dikgwele tša gagwe ge a raga kgwele ya tokologo. Ga ke le bale boTorres, David Beckham, Roberto Carlos le ba bangwe. Ke nako ya gore Bafana Bafana ba godiše naga ka go nweša dino ka nako ya dipapadi tša sebjana sa lefase gore ba tle ba fihlelele phenyo. Baswaradinong ba rena le bona ba swanetše go tsoga borokong ba etše diGoliath tša rena tša maloba tša go swana le boBanks Setlhodi, Henry “Black Cat” Cele, Deshi Baktawer, Peter Balac, William “Cool Cat” Shongwe le Patson “Kamuzu” Banda. Dinaletšana tša rena di swanetše go šomiša nako ye ntši go itšhudulla le go leka bokgoni bja go ragela dikgwele ka dinong go fihlela ba nepa go ka raga thwii ka dipaleng. Afrika Borwa e letile go ka swara mogopo wa sebjana sa lefase, bjale go šetše bona gore ba lwe bjalo ka banna go gapa sefoka.

4.7 LENGWALO LA GO YA GO MORULAGANYI WA KURANTA

Sebopego

- Bobedi bja diaterese di ngwalwa ka letsogong la ngele.
- Aterese ya mongwadi e ngwalwa ka letsogong la ngele , kua mafelelong a lengwalo, mola ya mongwalelwa e ngwalwa ka godimo.
- Diteng tše kopana le tatelano ya dintlha tša maleba.
- Leina la nnete le ngwalwe , le ge go šomišitšwe leo e sego la nnete, go sego bjala, lengwalo le ka se phatlalatšwe.

Mohlala 1: Lengwalo la semmušo la go ya go morulaganyi

Mookamedi
The Record
P O Box 134
KAMEELDRIFT
1958
13 Janaware 2009

Morena/Mohumagadi

BOIPONAGATŠO BJO BO FOKOLAGO BJA BATHEKGI MAPATLELONG A DIPAPADI:

Mengwaga ye mebedi ye e fetilego ke lemogile gore dipapadi tša kgwele ya maoto tša makgaolakang a sebjana sa Kameeldrift, ga se a thekgwe ke batho ba bantši. Se se nyamiša barati le balatedi ba kgwele ya maoto, le go se hlohleletša bafsa ba rena go ikgafela dipapading le go tihompha balaodi ba sebjana seo.

Bothata bo ka ba bo hlotlwa ke thelebišene le ditiralo tše bohlokwa tša semmušo tše di diragalago ka letšatši le nako e tee le dipapadi tše, eupša se sengwe se swanetše go dirwa go thibela bothata bjo. Na go ka ba bjang ge mekgahlo ya dipapadi e ka kgopelwa go raloka ka dinako tše go sa bontšhwego ditiragalo tše bohlokwa thelebišeneng? Gape mekgahlo e ka goketša bafsa ka go dira diphadišano tša mehutahuta mapatlelong, go swana le dihlopha tše di ralokago bjaka go bula seširo, bj bj.

Ke tshepha gore bontši bo tla thekga kgopolo le maitapišo a ka go oketša palo ya batho mapatlelong le go godiša dipapadi tša rena tša selegae.

'Moagi yo a tshwenyegilego'
Moh. MJ Bokamoso
PO Box 5974
KAMEELDRITF
1958

Potšišo: Ngwalela Morulaganyi wa kuranta ya motse wa geno lengwalo o tšweletše maikutlo a manyami ka palo ye e fokolago ya batho mapatlelong a dipapadi.

Mohlala 2: Lengwalo la semmušo la go ya go morulaganyi

Morulaganyi
"Capricorn News"
Private Bag X2009
POLOKWANE
0737
12 Setemere 2009

Morena/Mohumagadi

GO GANA KA DIPOELO TŠA BAITHUTI BA YUNIBESITHI:

Ke ile ka tshwenywa kudu ke sengwalwana seo se bego se gatišitšwe ka kgwedi ya Febereware/Dibokwane 12, 2009. Sengwalwa se be se bolela ka moo Yunibesithi ya Bokamoso e gannego go fa baithuti dipolelo tša bona tša mafelelo a ngwaga ka ge ba paletšwe ke go lefela tšhelete ya dithuto tša ngwaga. Godimo ga moo maina a baithuti bao a ile a phatlalatšwa lenaneong la ba "*Credit Bureau*". Tše ke ditaba tša go nyamiša ka ge re phela mo nakong ye e lego gore thuto e bohlokwa mo setšhabeng. Taba ye nngwe ya go kweša bohloko ke gore baithuti ba bantši ba baso ba rakwa diYunibesithing ka ge ba se na tšhelete ya go lefela dithuto tša bona. Ke bona go ka ba kaone ge Kgoro ya Thuto e ka rarolla bothata bjo ka go rwala maikarabelo le go ganana le tšhepedišo ya mohuta wo diYunibesithing le dikolong ka bophara.

Ke a leboga.
MP Matlala
MP Matlala
P O Box 1290
SESHEGO
0737

Mohlala 3: Lengwalo le e sego la semmušo la go ya go Morulaganyi:

Soweton, Aporele 22, 2009

GO FETOLWA GA MAINA A DITSELA/MEBILA KE SEŠUPO SA TUMIŠO:

Mmila wo mogolo wa semphetekegofete, wo o fetoletšwego go ba wa *Mandela Drive*, o tloga Soshanguve, wa putlaganya toropo ye kgolo ya Tshwane, go fihla o nwelela ka toropongkgolo ya Gauteng motsemollakoma.

Gore o fetolwe, ke go nyaka go tumiša yo a ilego a ba Mopresidente wa pele wa temokrasi ka nageng ya Afrika-Borwa, gape a bilego Mopresidente wa ANC ka 1992. E be e le letšatši le legolo la go hlomphega ka 2004, ge go be go kgaolwa dithapo semmušo ke Mopresidente wa naga ka ngwaga woo e lego Mna Thabo Mbeki, go bulela tšhomišosemmušo ya tsela yeo. Moletlong woo go be go memilwe

yena mong, Mna. Nelson Mandela le mosadi wa gagwe Graca Machel.

Le ge batho ba bantši ba be ba dumelelana le go fetolwa ga mmila wo go la *Mandela Drive*, go be go na le bao ba naganago gore nako ye nngwe le ye nngwe ge maina a fetolwa, bagale bao maina a rewago ka bona ke ba mokgahlo o tee wa dipolitiki, le gona go thwe diprofense ka moka di na le mmila wa *Mandela Drive* moo o setšego o gakantšha batho. Le ge batho ba ile ba tšweletša maikutlo a bona, go bile tshwanelo gore *Mandela Drive*, e be ka ditoropong goba diprofenseng ka moka ka ge tlotlo le tumišo di mo swanela ka lebaka la tema yeo a e kgathilego ka nageng.

Tsela Tharedi

(Modudi ka motseng)

Potšišo: Bjalo ka yo mongwe wa baemedi ba mmasepala ba motse wa geno, o be o le yo mongwe wa baeng bao ba memilwego go ba gona moletlong woo wa pulo ya mmila wo mogolo wa *Mandela Drive*. Ngwalela morulaganyi wa kuranta ya go tsebega ya motse wa geno ka tšeo o di bonego goba o di kwelego moletlong.

4.8 LENGWALO LA GO TŠWA GO MORULAGANYI: PHOŠOLLOFOKO

Sebopego:

- Mohola ke go sekaseka goba go eletša ka ditaba tša madireng ka go tšoa maikutlo a ngangišano le dipoledišano.
- Hlogo e swanetše go goga mahlo a mmadi
- Temana ya matseno e tsebiše le go akaretša maemo a morulaganyi godimo ga bothata.
- Mmele o tsepelele taba ya ngangišano goba bohlatse bjo bo thekgago seo go boledišanwago ka sona.
- Bogolo bja polelo bo tla laolwa ke batheeletši/baamogedi
- Tlhamo ya mafoko e tla fapana
- Segalo e be se se homotšego, gomme ditaba di lebane thwii le mong
- Ngwala ka motho wa pele- tirwa
- Mafelelo a akaretše ngangišano, gape go ka tlišwa tšhišinyo/ maele/ tshedimošo.

Mohlala wa lengwalo la go tšwa go morulaganyi: Phošollofoko

Morulaganyi wa moithuti wa Makasini a “Bosele” sekolong se se phagamego sa “Tšweletša Toro” o tutuetša baithuti ka ponelopele ya ngwaga wa 2010:

Bosele, Laboraro, 10 Oktobere 2009

“PELE, KE MO RE YAGO”

2009 ebile ngwaga wo mobotse wa dipoelo sekolong sa Tšweletša Toro. Ntla ya mathomo re bile batšea sefoka sa sebjana go tša mabelo magorong ka moka, ra boa ra thopa sefoka ka go tšea maemo a pele go tša go rutha, ra ba ra kiba ka go ba bathekgi ba ba kaonekaone ba go tutuetša bakgathatema ba rena ka go fiwa sebjana sa gona.

Dipoelo tšeo ka moka di laetša gore sekolo sa rena se humile ka bokgoni, e sego fela go tša dipapadi, eupša le go tša thuto le setšo. Ke a tseba gore bontši ga le rate Kotara ya pele ka ge e le nako ya diphadišano tša mabelo, go rutha le mošomo wo montši wa diithuto tše le lebanego le tšona kotareng yeo. Bjalo ka morulaganyi, ke šetše ke lemogile seo, ke ka moo ke le tlišetšago lethabo ka go le hlagišetša ditaba tša go lapološa le go thabiša ka gare ga Makasini wa Bosele gore le ipshine ka go bala le go lebelela.

Diponagalokgolo tša Kotara ya pele, e bile phenyo ye kgolo, kudu ge re be re ripitlaganya sekolo se se phagamego sa Lesedi ka ge ka moka le tseba gore ke manaba a magolo a rena lehlakoreng le, gobane mengwaga ka moka re be re palelwa ke go tšea sebjana le ge e ka ba se se tee. Re be re ekwa bohloko gobane ka mehla ba be ba re feta fela ka ntlha ye tee. Ga ke le bale ba tša go rutha bao re ba fentšego ka go ba bua lenao ka bodibeng bja mabu a bona.

Ke rata go le leboga ka maitapišo le boikgafelo bja lena ditiragalong ka moka tša ngwaga wa 2009. Bjale ke le tutuetša ke re ‘morago ga re sa lebelela’. Re re: 2010 ke rena bao re Fihlile!!

4.9 DITSHWAYOTSHWAYO

Di laetša tše di latelago:

- Maitemogelo a mong
- Ngwala ka motho wa pele
- Lebaka la bjale – (gantši)
- Mahlaodi le mantšu ao a tsošago maikutlo go tšweletša dikgopolo.
- Mmegi a tšweletše maemo a gagwe le tšhišinyo mabapi le ditshwayotshwayo
- Mmegi a tšweletše mahlakore a mabedi (kgahlego/go se kgahlege)
- Tšweletša dintlhakgolo ka boripana.
- seke wa anega ditaba ka moka, šuela mmegelwa go ikgopolela le go ikagela seswantšhokgopolo seo se tlogo mo šošometša go tšea kgato.
- Anega ka tsela yeo e ka dirago gore moanegelwa a dume le go holofela go etela/bala/bona/go tsenela moletlo goba tiragalo ya mohuta woo.

Mohlala wa ditshwayotshwayo tša puku

Leina la puku:	Naga ga di etelane
Mongwadi:	MS Serudu
Mogatiši:	Maskew Miller
Ngwaga wa phatlalatšo :	
Mohuta le Tlhamego :	
Moanegwathwadi:	Mphaka.

Ditiragalo ka boripana:

Puku ye e tšweletša Mphaka bjalo ka mofaladi le mathata ao a mo aparelago ge a le dinageng tša ka ntle. Mphaka o be a le ka tlase ga kgatelelo ya mmušo wa kgethologanyo nageng ya gabo ya Bonwatau. Mphaka o rile go lemoga gore o fetogile lenaba la mmušo wa naga ya gabo, ka ge a be a šetše a gatakelwa le ditokelo tša gagwe tša botho, a bona bokaone e le go tšwa ka difate tša naga ya gabo, ka lehutšo la gore dinageng tša ka ntle o tla amogelwa ka diatla tše pedi, a phela gape le go phediša ba lapa la gagwe. Mphaka o ile a lebana le dihlotloo tša semorafe tšeo di ilego tša mo dudiša ka šago le tee go fihlela a ineela go boela Bonwatau.

Takone le Mogadišo, Mphaka o ile a galakelwa ke bophelo ka ge a ile a leka go kaonafatša thuto ya moo, eupša ya ba go betha leswika ka hlogo. Ba be ba mmitša ka maina a go swana le motšwabotšo yo a sa boutego gagabo.

Tharollo/ Tšhišinyo:

Bophelo bja Mphaka ke bjo re itemogelago bjona ka mehla ka nageng ya rena yeo re rego ke ya Temokrasi gape go buša khutšo. Puku ye e ka balwa ke batho ka moka goba go rutwa ka yona gore setšhaba se tle se holege le go tseba go phedišana le batho ka moka ntle le go ba kgethologanya. Ka morago ga go bala puku ye, ke ile ka thoma go bona bophelo ka lehlakore le lengwe ka ge e ile ya bula monagano wa ka. O hlohleletšwa go bala puku ye, mohlomongwe le wena o ka fetošša mogopolo wa gago mabapi le tshwaro le phedišano ya matšwantle goba bona bafaladi, gobane Sepedi se re “lesogana le le sa etego le nyala kgaetšedi”. Inweše ka nkgo, o ikhumanele puku ye.

Comment [M4]: Not clear

Potšišo: Ngwala ditshwayotshwayo tša lenyalo

Mohlala wa ditshwayotshwayo tša koša ya segatiši (CD)

Leina la koša:

Motlhami / Moopedi :

Mohuta wa mmimo SeKreste (Gospel)/ Hip-Hop/ RnB/ Kwaito

Morero wa koša: Lerato / Lethabo / Lehumo/ Tlholego / Thuto (Maele)

Ka boripana:

.....
.....

Tharollo/ Tšhišinyo:

.....
.....
.....

4.10 BOITSEBIŠOPHELO

Go tšweletšwe tše di latelago ka botlalo:

- Boitsebišo ka mong.
- Tša dithuto.
- Maitemogelo a mošomo/ Tša mošomo
- Ditlošabodutu ka kakaretšo
- Dihlatse

Mohlala wa boitsebišophelo

BOITSEBIŠOPHELO BJA NAMELE NTŠHELELE MOLOTO

KA GA MONG

Sefane: Moloto
Maina : Namele 'Ntšhelele'
Letšatši la matswalo: 14- 05- 1991
Nomoro ya boitsebišo: 910514 0838 076
Aterese: 3065 Bosman Street
Silverton
Pretoria
Nomoro ya mogala: 082 123 4567
Maemo a lenyalo: Ga se ke nyale
Bodulo: Afrika Borwa
Bong: Monna

TŠA DITHUTO

Sekolo sa godimo: Kreiti ya 12
Sekolo: Sekolo se se phagamego sa Bokamoso
Dithutotwana: Mmetse, Saense. Maphelo. Sepedi, English, Dipalopalo, Life Skills.
BA (Education): 2006
Sekolo: UNISA
Dithutwana: Sepedi I, II, III, Mmetse I, II, II, Saense I,II,III Dipalopalo I, II, Education I, II.

TŠA MOŠOMO

Nako: 2006 go fihla leho
Lefelo: Tšwelopele sec.

DITLOŠA BUDUTU: Go bala, mmino, boitšhudullo.

DIHLATSE

Mna. PP Mashala: Motlhahlobi wa dikolo

Tel: 015 483 0067

Moh. DD Nkwe: UNISA (Mofahloši) Tel: 012 400 4888

4.11 BOPHELO BJA MOHU

Go tšweletšwe tše di latelago:

- E be bjo bokopana.
- Mohu o belegwe neng, kae, le gore o hlokofetše neng.
- Dithuto tša mohu le mešomo yeo mohu a bego a e dira setšhabeng
- Maemo a lenyalo le bana ba gagwe.
- Bao a ba tlogetšego morago.

Mohlala wa tša bophelo bja mohu

Mohu mohlomphegi Moprefesara Solomon Pihlo Phatake Mminele, ke morwa wa bahu moruti F.L Mminele le mohumagadi D.M Mminele ba kereke ya Lutere ya Ebangedi ya borwa bja Afrika (ELCSA). O belegwe ka la 10 Ngwatobošego/Moranang 1937 ka Dilokong, go la Sekhukhune. O tsene dikolo tša Magalaka le Magabaneng. O ithutetše foromo ya 3 sekolong se se phagamego sa Mokopane- Sefakaola (1956-1957). Borutiši bja Diploma ya sekontari o bo phethile Pretoria Bantu Normal College ka 1959.

Mohu o hweditše mangwalo a a latelago a Yunibesithi: BA (1973) le BED (1979, a tšwelela ka dihloa thutong ya (Fundamental Pedagogics) le Yunibesithi ya a Leboa (UNIN). Go tloga ka 1960 -1974, o ratile dikolong tše phagamego Mokopane-Safakaola, Maripi le Bopedi- Bapedi.O bile hlogo ya sekolo se se phagamego sa Mokoneamabula

(1974-1977), a ba mohlalobi wa dikolo ka sedikong sa Thabina le sa Bohlabela (1977-1982). Mathateng ao a ilego a aparela Kholetše ya Dr CN Phatudi, o ile a išwa gona go yo boetša seemo sekeng, gomme a tšwela pele go ba morektoro wa magareng wa yona Kholetšeyeo (1982-1984). O ile a hlatlošetšwa go ba Mohlahlobimogolo wa moswarela sedikong sa Sekhukhune ka 1985.

Go tše dingwe tša dipuku tše mohu a di ngwadilego ke 'Ngwana wa Mobu' yeo e bilego puku ya gagwe ya mathomo ka 1966, gape ya thopa sefoka sa pele phadišanong ya dipuku tša dipadi lelemeng la Sepedi.

Lebakeng la ge a ithobalela boroko bjo bogolo ka 04 Setemere 2008, o be a sa tšwa go fetša go ngwala sengwalwa se se latelago sa Julia Mashele ka Seisemane: When Marriage Becomes a Struggle. Se fetogile puku ka kgwedi ya Ngwatobošego/Moranang ngwaga wa 2008.

Robala ka kgotso mogale' a Phakane, Mminašoro, Tau ya Seokodibeng!

4.12 PROUTŠHARA

E laetše tše di latelago:

- E beakanywe gabotse ka go e aroganya/phutha ka diripa tše nne goba tše tharo, le go tseba gore go tšile go ngwalwa eng ka pele, morago le ka mahlakoreng a mabedi.
- Tlhagišo: Hlogo ya taba e tanye mahlo a mmadi gomme ka kakaretšo, setšweletšwa se kgahliše.
- Diswantšho e be tšeo di tsošago maikutlo a lethabo le phišegelo ya go ikgolaganya le setšweletšwa.
- Tšhomišo ya polelo: kgetho ya mantšu e be yeo e nyalelanago le setšweletšwa, gape e jabetše mmadi ge go hlokega.
- Polelo e be yeo e kwešišegago gape e be ya segwera.
- E tšweletše ditaba ka moka tše bohlokwa.
- Seo se bapatšwago e be seo motho a ka kgonago go se fihlelela.

Mohlala 1: Proutšhara

<p>HLOKOMELA DIKWENA!!!</p>	<p>Hlogo...</p> <ul style="list-style-type: none"> • O se ke wa rutha bošego. • O se ke wa tlogele bana ba rutha ba le tee. • O se ke wa rutha go feta mollwane woo o beetšwego • O se ke wa rutha o sa apara diaparo tša go rutha.goba ka mmele. • Netefatša gore o rutha le batho ba bangwe, o se be tee. • O se ke wa sepelela kgauswi le lefelo le ge e le bošego • . Netefatša gore mabone • Dira bonnete bja gore o tseba go rutha ge o rutha lefelong le. 	<p>Nomoro ya megala:</p> <p>Ofisi:----- Tshoganetšo:----- Sellathekeng:-----</p> <p>Mokgokaganyi: Tebogo Mothuši PO Box 13 Kameeldrift 6798</p>
Seripa sa 1	Seripa sa 2	Seripa sa 3

Mohlala 2: Proutšhara

IKGANTSHE KA LELEME LA SEPEDI

Batswadi/Bahloko
medi
Ke ka lethabo le
legolo go le
amogela Lekaleng
la go ithuta la
Maleme la Sepedi
ngwageng wa
2010.

Morero wa thuto
Maleme:
- Baithuti ba
swanetše go ithuta
bontši bja maleme
gore go be le
kgokagano go
putlaganya
mapheko ka moka a
maleme.
- Kharikhulamo ya
Lekala la Thuto le
Tlhahlo tše di
Tšweletšego (FET)
di
fa baithuti dibaka
tša go hlabolla le go
matlafatša tsebo le
bokgoni bja go
diriša malementši.

- Kharikhulamo ya
maleme e tla thuša
baithuti gore ba kgone
go itebanya le mathata
ao ba ka lebanago nao
bjalo ka badudi ba
Afrika Borwa

Tše Baithuti ba tlogo ithuta tšona:

- Go šomiša polelo ka
nepagalo mererong ya
go fapafapana ba
šeditše baamogedi ba
tshedimošo, morero le
dikamano.
- Go theeletša le go
bala ka go kgoboketša
le go amantšha
tshedimošo, go aga
tsebo, go rarolla
mathata le go hlagiša
dintlha le dikgopolo.
- Go bala le go lebelela
ditšweletšwa tša
dingwalo ka go
fapafapana gore ba
hwetše tshedimošo.
- Go ngwala le go
hlagiša megopolo le
dikgopolo tša tšona ka
kgohlagano.
Go kgona go godiša
kgopolo ya bona ya
tlotlontšu le go kgona
go
bona ka fao mehola le
dikamano tša maatla di
ikepetšego mo
polelong le go lemoga
ka fao polelo e ka
huetšago ba bangwe.

Tšeo di lebeletšwego go tšwa go baithuti:

- Baithuti ba swanetše
go fetša mešomo
(Tasks) ye 14 ya
ngwaga go tšwa
dingwalwaneng tša go
fapana, ba be ba tliše
le bohlatse bja
mešomo ka moka go
ya le ka moo ba
laetšwego ke Kgoro ya
Thuto go tšwa go
Ditšhupatsela tša go
ithuta tša 2008 (SAG)

Dikgoba tša mešomo: MALEME:

- Maleme
- Phetolelo
- go ruta polelo
(Borutiši)
- kwalakwatšo
- papatšo
- Media
- Bodiplomate
- Dithuto tša molao
- Dithuto tša
kgokagano

Tshedimošo ka thuto:

Go kwa ditaba ka
botlalo ikgolaganye
goba o romele
i-meile go :
Leina: S Koshane
Mogala:012420199
5
Fekese:0124201314
Sellathekeng:
0825729792

Aterese ya E-Meile
Susan.Koshane@
gauteng.gov.za

a t

Comment [U5]:

4.13 DIPOTŠIŠOTHERIŠANO/DIPOTŠIŠONYAKIŠIŠO

E laetše tše di latelago:

- Go be le mmošiši le mmošišwa
- Dipotšišo di ka lebana le motho yo mogolo setšhabeng, motho wa mehleng goba e ka ba tša sethaka
- Dipotšišo di nepiše se sengwe, mehlala; ge mmošišwa a nyaka mošomo, go botšišwa ka ga mošomo wa gago, go botšišwa ka ga bophelo bja gago ge o le motho wa go tuma, bjš.bj

Mohlala wa dipotšišollo

RE NWA TEE LE MMANAKEDI MATLALA

Maropeng : Na o ka re nyetlela gannyane gore o motho wa mohuta mang?

Mmanakedi : Ke mma, sesi, le mogwera wa bana ba ka. Ke ba rata kudu. Ke se ke lego sona lehono ka lebaka la batho bao ba potapotilego bophelo bjaka. Ke dio ba motho wa mehleng. Ke dumela gore Modimo o mpopile ka morero wa gore ke laetše lerato le thekgo batho ka moka nako efe le efe ye ke kgonago.

Maropeng : O belegetšwe kae le gona neng?

Mmanakedi Ke na le mengwaga ye 45, ke belegetšwe mekgotheng ya gaMatlala, motsaneng wa gaMahoai wa go hloka meetse le mohlagase. Ke godile ke dula le bomma, bopapa ba šoma borwa, re be re ba bona gatee ka kgwedi, ka nako ye nngwe ba no bonala morago ga dikgwedi tše tharo.

Maropeng : Bobjana bja gago bo be bo le bjang?

Mmanakedi : Re godišitšwe gabotse nna le bana bešo. Nna ke be ke rata go keta diketo, go raloka kgati, go ya diihokolong, dikgalong, mabilong le diihetlweng. Ke gopola mo pele gagešo go be go na le mogobe. Ge pula e nele, re be re rata go tuntela le go swarela koko Melita matlametlo ka mogobeng, go be go le bose ruri. Re be re ya sekolong re sepela leeto la dikilomitara tše di ka bago 7. Go be go se na le bothata.

Maropeng : Pele o ka bonala thelebišeneng o be o dira eng?

Mmanakedi : Ke bile morutišigadi sekolong sa poraemari sa Rachebole, ge ke le gona fao ba Radio Leboa ba nkgetha gore ke bapale karolo ya go ba moanegwathwaadi go ditshwantšhetšodikgao tše mmalwa fao go bego go hlokega mosadi. Ga se ke makale ka gore go tloga bjaneng bjaka, ke be ke bapala diterama sekolong le kereng.

Maropeng : O nagana eng ka badiragatši ba Afrika Borwa ba ba hloko falago ba eja nta ba šeba ka legai?

Mmanakedi : Ga go na motho yo a ka solwago moo. Go tšere nako ye telele go beakanya mekgahlo gore e lwele intasteri ye. Ge moledi wa go gola R1000 a kgona go ba le pholisi, babapadi ba thelebišene ba tla palelwa ke eng?

4.14 POLEDIŠANO YA GO NGWALWA

E tšea sebopego sa tiragatšo, papadi goba terama ka gore go amega batho ba go feta o tee ka palo bao ba šielanago ka polelo.

Go hlokomelwe dintlha tše:

- Poledišano yeo e kgone go bapalega
- Mmadi a kgone go hwetša sererwa ge a dutše a e bala
- Bakgathatema ba swarelele sererwa
- Ba laetše tsebo ye e tseneletšego ya polelo, go swana le: polelo ya go hlalefetša, dikamano tša maatla, mekgwa ya lephelo, phedišano le setšo mabapi le ditokelo tša botho
- Ba ka šomiša mabokgoni a go rerišana gore go fihlelelwe tumelelano
- Go be le matseno le mafelelo a go goga šedi ya mmadi
- Ditšhupasefala di laetšwe ka tshwanelo

Mohlala wa poledišano ya go ngwalwa

Mmaphuti: Wena gape mphiwafela ga se wa batšofadi fela mogwera, le rena baswa ge re ka ba le bana ba tla re gopola monna!

Mmatšhwene: Ke a tseba, fela nna nka se dio ba le ngwana ka lebaka la tšhelete ya mmušo, le gona ye nnyane so!

Mmaphuti: Ke be ke sa realo *my friend*, ke be ke no re *at least* tšie ga e swane le morogo. Motho a ka kgona go hlokomela ngwana ka tšheletiana yeo a e hwetšago.

Mmatšhwene: Heil! o reng? Nna ga ke re ba re, malobanyana mo re be re le gabo Mpati re itšeetše dikgang ka taba ya go swana le ye, wa tseba mokgotse, gape sesi'a Mpule a dio re "Tšhelete ya Thabo Mbeki e tlile dinala di fedile, ge nkabe e tle ka nako ya rena, nna ke be ke tlo e raga, ke be nka se tsoge ke kolotišitše piri" Bjale o reng ka seo?

Mmaphuti: Ke tla reng ka gore a šiba re a ba bona thaka tša rena, ge ba bowa motenteng wa bana ba *setaela* meriri ba reka dipokathe, ba bangwe ba kgona le go reka diselula monna.

Mmatšhwene: Ee, ke nnete kgotse, bjale o a bona gore tšhelete yeo ga e hole masea ka selo akere?

Mmaphuti: Ke a tseba. Gape masea a lelwa ke metente ya bo koko'abona, e sego yeo e hwetšwago ke batswadi. O a gopola kgwedi ya go feta re paletšwe ke go gwala *test* ka gore batho ba bane ba ilo golela bana?

Mmatšhwene: Wena, gape ga se bona fela, nna ke kwele le ka *klaseng* ya kreiti 10 ba re mošemanetsoko le yena o ile, o re gape ke ngwanaka, ge ba boa ba e abelana.

Mmaphuti: O se ke wa re mošemanetsoko kgotse ka gore ke a tseba gore o ra mang, a ke re mosadinyana wa gona o tsena le rena?

Mmatšhwene: Mokgotse, wa tseba re a seba, *ene* lesebo ga le nyakege. Gabotsebotse, a re tlogele ditaba tša go ima ka gore di ka se re iše felo, go ima go tla le malwetši a go se fole le mathata a mantši a maikarabelo.

Mmaphuti: O e swere mogwera, rena re sa nyaka go ipshina ka boswa bja rena. Ga re nyake nngwee...nngweel mola re swanetše go ngwala *di*homework le diprotšeke tša sekolo.

Mmatšhwene: Wena! re be re palelwe ke go ya *di*trip tša sekolo, ka gae ba re ngwana o tla sala le mang?(*ba a sega*)

4.15 POLELO YA GO NGWALWA

Go hlokomelwe dintlha tše:

- Matseno le mafelelo a goge šedi ya mmadi, a beakanywe ka tshwanelo.
- Polelo e ka ba ya go hlalefetša, ya maikutlo, bj.bj
- Dintlha di nyalelane, go be le kgopolokgolo.
- Matete ke moithuti yo a atlegilego Yunibesithing ka morago ga thagarago ye
- telele . Bjale o kgopetšwe sekolong sa kgauswi le motse wa gabo go tla go hlohleletša le go tutuetša baithuti ba Mphato wa Marematlou:

Mohlala wa polelo ya go ngwalwa

Ke a leboga Hlogo ya Sekolo ge le ile la mmema go tla go boledišana le baithuti ba sekolo se, bao ebilego e le dikgaetšedi tšaka. Ke dumediša barutiši ka moka le lena baithuti ba ba rategago. Ke thabile ga ba lefelong le.

Ke dumela ka pelo yaka ka moka gore Modimo o re hlokomela ka go re fa bagwera ba go loka. Bagwera ba nnete ba hlabolla boleng bja maphelo a rena ka gore ke bona mothopo wa thekgo le khomotšo ge bophelo bo re fahla ka ditlhohlo.

Mathomong a ngwaga wo ke ile ka ikhwetša eke ga ke selo ebile ga ke na mohola ka gore go be go se se se lokago bophelong bjaka. Ke kgopetše dipasari le *di-learnership* fela sa le ke bea mokganya phatleng. Ke dikgoba tša mošomo le gona fao gwa se be le nko ye e tšwago lemina. Ka nako yeo lapa la gešo le be le ehwa ka tlala. Botlhoki bja dira gore le lekgarebe la ka le nngwegele ka ge ke be ke sa kgone go mo direla selo.

Mafelelong ka felelwa ke tshepo, ka gopola go re go ipolaya go ka nthola kgwara ye. Kgopolo yaka e sa šila matlabotša bjalo, gwa tsena mokgotse wa ka Tumelo, a lemoga go re ke kgathotše mahlong. Gwa ba pepeneneng gore ke swanetše go mo kgotholela se se mphetšago. Akere mogwera o botšana nae le tša gare ga seatla? Tumelo a no mpotša gore ke bohlokwa mo lefaseng le, ga go na taba gore ke imetšwe gakaakang. Le gona Modimo o ntlhišitše lefaseng ka morero, ke se ke ka dumelela mathata a kgaotša morero woo. Le gore mathata a, gabotsebotse ke manamelo a go namelela godimo bophelong.

Metsotswana ye ke bilego le Tumelo, ya fetola tebelelo yaka ya bophelo. Ntlhaponelo ya ka ya bophelo e fetogile kudukudu. Ka gopola gore mehlare le yona ge e le marega e nyaka meetse le lesedi la nnete gore e gole. Le rena re hloka bagwera ba potego go re hlabolla le go re kuka menagano gore re fihlelele ditoro tša rena.

4.16 PEGO YA GO NGWALWA

Comment [M6]: Caps (consistency)

Pego e swanetše go laetša tše di latelago:

- Boithekgo/ bokamorago bja pego.
- Diteng tše lebanego thwii le tabakgolo.
- Diteng di akaretše dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo.
- E tšweletše matseno, mmele le bofelo.
- E laetše kgodišo ya tatelano ya dikgopolo.
- Dintlhakgolo di ngwalwe ka tsela ya dintlha.
- E ngwalwa ka lebaka le le fetilego.
- Tšhomišopolelo ya maleba
- Retšistara le segalo tša semmušo.
- E laetše ditšhišinyo
- E laetše bohlatse bjo bo kgodišago bja dinyakišišo go akaretša dipoledišano/polelotherišano tše di swerwego.

Sebopego

- Hlogo ya taba
- Dihlogwana di ngwalwa ka maletere a magolo.
- Moamogedi/mongwadi le aterese ge go hlokagala(E ya go/E tšwa go)
- Tšatšikgwedi/ Ditumedišo(Ge go hlokega)
- Tšweletšo/Mafuri
- Dinyakišišo/Tharollo le ditšhišinyo
- Leina le boitsebišo la mmegi/ Mosaeno
-

Mohlala :Pego ya semmušo

HLOGO: LENANEOTIRAGATŠO LA GO HLWEKAFATŠA LEPATLELO

E TŠWA GO: S. Mutolo (SRC- leloko la tša Bosetšhaba)

E YA GO : Modulasetulo wa Lekgotla la badudi ba *Zone 5*

LETSATSIKWEDI : 14/11/2009

TŠWELETŠO

Bjalo ka bakgathatema ba baagišane ba motse wa *Zone 5*, baithuti ba sekolo se se phagamego sa Molopo ba ile ba kgopelwa go tšweletša projeke. Mokgahlo wa SRC, ka morago ga dipoledišano tše ditelele, o ile wa dumela go tsepelela godimo ga lepatlelo le le lego kgauswi le Sekolo se se ka fase sa Radebe.

TŠE DI HWEDITŠWEGO

Ga bjale lepatlelo leo ga le šomišwe. Le šetše le fetogile legae la mapotlelo ao a thubilwego le thothobolo ya dišhila. Bjang ke bjo bo telele bjo bo hlolago kotsi ya leuba la mollo. Didirišwa ka moka tša go raloka di robegile. Dipankana ka moka di utswitšwe.

DITŠHIŠINYO

1. SRC e tla akaretša baithuti ka moka go hlwekafatša lefelo le.
2. Sekolo se tla šomiša motšhene wa bona go ripa bjang.
3. SRC e tla lokiša le go penta didirišwa tša lepatlelo bjalo ka meswinki le tša go relela.
4. Go tla kgoboketšwa tšhelete ya go reka dipanka tše di swa.

MAFETŠO/THAROLLO

Re holofela gore badudi ba *Zone 5*, ba tla amogela le go thuša ka protšeke ye ya go hlwekišetša baagišane le badudi.

Mosaeno: Mutolo So
Mongwaledi

Kgwale B
Modulasetulo

5. DINGWALWANA TŠE KOPANA

5.1 PUKUTŠATŠI

Pukutšatši ke puku yeo go yona go tšwelelago matšatši a beke le maina a dikgwedi tše lesomepedi tša ngwaga. Ka go yona go ngwalwa dilo tšohle tše motho a swanelago ke go di dira mo lebakeng la letšatši ka letšatši, beke ka beke, kgwedi ka kgwedi goba bjalo bjalo. Maikemišetšo a go ngwala ka gare ga pukutšatši ke gore motho a se ke a lebala dilo tše a swanetšego go di dira goba tše di diregilego.

Ka gare ga pukutšatši ya gago o ka ngwala ditaba tše di go amago maikutlo, di amago bophelo bja gago, ditoro tša gago, dikgang ka bagwera ba gago goba ditaba tše e lego sephiri go wena. Ke ka moo dipukutšatši di nago le dinotlelo. Eupša ka tlhahlobong ga go ngwalwe ditaba tša diphiri.

Dilo tše di atišago go ngwalwa ka gare ga pukutšatši ke tše di latelago

- Tšatšikgwedi.
- Ngwaga.
- Dinako- go ya ka ditiragalo.
- lefelo
- Ditiragalo tša letšatši/matšatši/beke/kgwedi.
- Ngwala ka motho wa pele
- Polelo e be ya segwera

Hlokomela: Šomiša dibopego tša go fapana tša go ngwala pukutšatši, mohlala: O ka e ngwala ka mokgwa wa temana bjalo ka lengwalo la mogwera o laodiša ka botlalo ka ditiragalo tša letšatši tša pukutšatši ya gago.

Mohlala wa pukutšatši ya ditiragalo tša letšatši

Mokibelo, 30 Ngwatobošego/Moranang 2009

Ke ile ka ya go bona Morena Nong e sa le mesong gore a nthuše ka dithuto tša Mmetse. Mosegare ke ile ka ya mabenkeleng le mogwera go ya go reka Pokathi ye mpšha ka ge mantšiboa ke tlile go ya moletlong wa Letšatši la Matswalo a mogwera. Ga se ke ipshine ka go bogela fešene mabenkeleng ka ge ke be ke šila ke hlatlegile, go feta moo e be e le semphete ke go fete ka ge e be e le mafelelo a kgwedi, mang le mang a tlile go phetha melato le go ithekela se le sela pele ga ge šelengnyana yeo a e swerego e fela.

Ke bile le letšatši le le botse kudu ka ge ke ile ka re pele letšatši le dikela ka kitimela lepatlelong go itšhidulla ka papadi ya thenese.

Mohlala wa ditiragalo tša Beke

Matšhe 2009

LABOHLANO 24

- Re fihlile Kapa ka iri ya bošupa mesong.
- Mathapama re ikhuditše ra ya go etela palamente moo re boneng Mopresidente yo mofsa wa naga, Mna Jacob Zuma.
- Mantšibua re ya go bona papadi ya kgwele ya maoto lepatlelong la *Green point* magareng ga sehlopha sa *Ajax Cape Town* le *Pretoria university*.

MOKIBELO 25

- Re tsogile mesong ra ya Waterfront moo re llogo dijo tša mesong gona
- Go tloga moo re ile Robben Island.

LAMORENA 26

- Re etetše Cape Point
- Mathapama re etetše Cape Town National Museum

MOŠUPOLOGO 27

- Re etetše Cape Town International Airport
- Re etetše mašemo a go dira beine.

LABOBEDI 28

- Re etetše mabenkele a Kennelworth e sa le mesong, ra reka tšeo re bego re di nyaka.
- Re tlogile Kapa go boela gae ka iri ya bobedi mosegare
- Re fihlile gae ka iri ya senyane.

Potšišo: Sekolo sa lena se be se tšere leeto la thuto la matšatši a mahlano, go ya Kapa. O be o le yo mongwe wa bao ba tšere go leeto. Re ngwalele ka botlalo ditiragalo tša **pukutšatši** mabapi le leeto leo.

Mohlala wo mongwe

Aporele 2009

Mokibelo 02

- 6H00: Ke swanetše go leletša Mokgadi mogala
7H00: Ke swanetše go yo tsenela kopano ya Lekgotlakemedi La Baithuti.
9H00: Ke swanetše go fetša mošomo wa gae.
11H00: Ke swanetše ke ye go bona ngaka ya meno, gomme a hlatswe meno aka.
13H00: Ke swanetše ke fetše mošomo wa gae.
15H00: Ke swanetše go bona papadi ya *Kaizer Chiefs* le *Orlando Pirates*

5.2 POSKARATA

Ela hloko tše di latelago:

- Tšatšikgwedi
- Nako
- Lefelo
- Morero
- Retšistara le polelo e be tša maleba
- E be ka gare ga lepokisana
- Fonte ya maleba

Sebopego:

Ka morago	Ka pele
Ditumedišo XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXX Molaetša	Tšhupabodulo _____ _____ _____
_____ _____ _____	
E tšwa go: _____ _____	

5.3 PAPATŠO

Hlokomela tše di latelago papatšong:

- Hlogo ya papatšo.
- Fonte ya go fapana.
- Go bapetšwa eng?
- Tshedimošo ka botlalo mabapi le setšweletšwa
- seo se bapatšwago
- E kwalakwatšwa kae?
- Morero wa papatšo.
- Mmapatši o diriša polelo ya go goga šedi ya bareki/babadi.

Mohlala wa Papatšo ya mošomo

DINTLHA KA GA GO ŠOMELA BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA SEFALENG

Dikhwalthi tše o di hlokago

- swanetše go iphsina ka go šoma le sehlopha ka gore o ka se kgone go dira mošomo wo ntle le sehlopha sa go botega, sa maikemišetšo gape sa go ba le mabokgoni.
- swanetše go ikemišetša go šoma le ba lapa le bagwera ba iketlile ba ipshina ka se le sela.
- swanetše gape go ikemišetša go sepela maeto, seo se ka bonala e le monate mathomong fela ge nako e dutše e eya, o tla kwa o se sa rata.

Matlalo

- Dithuto tša theknikhale tša go betla, tše o ka ithutelego tšona go *Construction Education and Training Authority (CETA)* di ka ba le mohola.
- Arts cape yeo e hwetšwago Cape Town ke *theatre* e le noši ye e nago le lenaneo la mengwaga ye mebedi la go ruta borathekniki, fao o ka ithuta mabokgoni a go swana le go laola sefala, mabone, modumo, go beakanya moago, go bapala piano, le go bala mmimo.

Mogolo

- Tefo ya gago e laolwa ke mašelang ao a beakanyeditšwego sethlagišwa seo.
- Dihlagišwa tše dikgolo di lefa R8 000 ka kgwedi, goba go feta fao mola tše nnyane di lefa R2 000.

Mešomo ye o ka e kgethago

O ka ba molaodi wa sefala, theknisene ya mabone goba modumo le moagi goba mohlami wa sehlopha.

Tshedimošo

O ka hwetša tshedimošo ka bottlalo go:

Ikgokaganye le ba: Artscape, nomorong ye: 021 410 9803

CETA, nomorong ye: 011 265 5900 goba o ka ba hwetša go *website* ye:

www.ceta.org.za

E ngwathilwe, ya fetolelwa ya ba ya agwa lefsa go tšwa go Drum; 13 August 2009 # 880

Mohlala wa papatšo

LETŠA GA TEE FELA

KE MOKA KE PHETHO!

Ge o nyaka Inšorensense ya sebakanyana se sennyane ka se sengwe le se sengwe go tloga go setulo go iša go mabone a diforeimi tša mabaibai a go fegwa godimo tšhirahlakeng/silini, gona ikgokaganye ka mogala le ba Inšorensense ya potego ya **'RE ŠETŠE RE FIHLILE'** go **08 600 60 000**.

Yo mongwe wa bathuši ba rena wa segwera o tla be a šetše a fihlile go go thuša ka bjako.

5.4 MAPHEPHETSEBIŠI

Hlokomela tše di latelago:

- Go be le hlogo ya seo go tlo go tsebišwa ka ga sona.
- Go be le tshedimošo ka botlalo.
- Taetšo ya letšatši, lefelo le nako ge di nyakega.
- Go be le morero.
- Retšistara ya maleba

Sebopego

- Hlogo ya maatlakgogedi
- Dikgopolokgolo tše di hlathollago kgopolokgolo
- Fonte ye kgolo
- E kgabišwe
- E be ka gare ga lepokisi

Mohlala wa lephephetsebiši

KERESEMOSE E BOSE!

DILO DI WELE! O SE KE WA HLAELWA! DIJO KE MPHIWAFELA!!

Ipshine ka matšatši a maikhutšo a Matswalo a Morena, ka go etela lebenkele la Matšhiphisana o ikhumelele dijo ka theko ya fase fase.

Boloka tšhelete o humane tše di latelago ka theko ya fase...

5L ya makhura a go apea ka 45.00

5Kg ya nama ya kgogo ka 59.00

10Kg ya bupi ka 35.99

O tla humana kae gape ditheko tša fase bjale?

E TLA KA PONYO YA LEIHLO DILO DI A FELAI!

5.5 PHOUSTARA/ POSTARA

Hlokomela tše di latelago:

- Hlogo e ngwalwe ka ditlhaka tše kgolo
- Molaetša o be ka mokgwa wa dintlha/ temana
- Molaetša e be wa maleba
- Retšistara e be ya maleba.

Comment [M7]: Caps (consistency)

Phoustara ya go jabetša/go ithekiša/go goketša baamogedi
ba tshedimošo:

'A RE ITOKOLLENG' KE MOKGAHLO WA GAGO!!

DIKGETHO TŠA MMASEPALA DI FIHLILE

**KE NAKO YA GORE LENTŠU LA GAGO LE KWAGALE
KA DIKGETHONG TŠEO**

**O SEKE WA JABETŠWA KE MEKGAHLO YEO E
NYAKAGO KGETHO YA GAGO, MOLA BA SA GO TLOŠE
BODIIDING. BOKAMOSO BO KA ATLENG TŠA GAGO.**

**BATHO KA MOKA BA KGETHA "A RE ITOKOLLENG",
KGETHA MOKGAHLO WA BOHLE, KGETHA MOKGAHLO
WA GAGO!**

**E TLA LEPATLELONG LA 'RE BOHLE', KA LIMPOPO,
MOO RE TLA BEGO RE GO SOLELA TŠE BOSE TŠA
MOKGAHLO WO!**

TŠATŠIKGWEDI: 4-7 Mei 2009

NAKO : 8H00-16H00

***"A RE ITOKOLLENG"
E na le wena ka mehla!***

Potšišo: Thala postara/ phoustara yeo o tlogo go goketša bontši bja batho
go tsenela dikgetho tša bommasepala, le go boutela mokgahlo wa gago.

5.6 DITŠHUPETŠO

Hlokomela tše di latelago:

- Moithuti a laetše monabo ka dikilometara/dimetara go ntlha ka ntlha.
- A dire seka sa kakanyo ya monabo le diswantšhwana tša dikai tša mafelwana ao go bolelwago ka ona.
- Kelo ya monaba e be ya maleba.
- Go ka dirišwa dikhutlonne (mohl. bodikela, leboa, bj.bj.)
- Maswao a tsela, meago, maporogo le tše dingwe.
- Go lebelelwe bokgoni bja go laetša ditšhupetšo.
- Retšistara ya maleba.

Sebopego

- Lepokisi
- Hlogo
- Pontšho ya maswao

Mohlala wa ditšhupetšo

GO DIRA SETHALWA

Matome o tseba sekolo sa Mogoshi seo se lego dikilometara tše tharo go tšwa gagabo. Ge a etšwa ka gae o feta kereke ye kgolo ye tšhweu ka letsogong la go ja, gona fao o be a sepetše dimetara tše lekgolo fela. A sepela dimetara tše makgolohlano pele a feta lebenkele la go rekiša diphahlo. A sepela gape leeto la dimetara tše makgološupa pele a ka hwetša leswao la ema. Gona fao a phamogela ka letsogong la ngele a sepela kilometara pele a humana pompi ya phaphapha. Ka morago ga dimetrara tše makgolohlano a thoma go bona kgoro ya go tseba sekolong sa gabo. Se se ra gore Matome ge a thoma go bona kgoro ya go tseba ka sekolong, o tla be a šaletšwe ke dimetara tše makgolopedi gore a gate kgoro yeo

5.7 DITAELO

- Tša mo kae?
- Mabapi le eng?
- Di tšwelela ka mokgwa wa ntlha ka ntlha goba hlalošo ka temana.
- E be tše di kgonagalago
- E be tša malebana le lefelo, gammogo le babamogedi ba tshedimošo.

Mohlala wa ditaelo

GO APEA SEŠEBO – MOROGO WA MOKHUŠA

Ditlabakelo tša go apea

- Ditamati tše nne tša go butšwa
- Eie ye tee, e kgabeletšwe
- Pherefere ye hubedu, ya go tšwa mohlareng
- $\frac{3}{4}$ ya komiki ya meetse a go bela
- 30ml ya makhura
- $\frac{1}{4}$ ya teelepola ya letswai
- $\frac{1}{4}$ ya teelepola ya kheri
- 500ml (Dikomiki tše pedi) tša morogo wa mokhuša

Mokgwa

- Šomiša thipa ya bogale go kgabelela ditamati mme o di bee ka sekotletwaneng.
- Tšhela makhura le dieie ka pitšeng mme o di gadike ka mollo wa magareng.
- Tšhela morogo ka komiking ye e nago le meetse a a bedilego.
- Ge dieie di thoma go ba boleta ebile di bontšhetša, tšhela ditamati, kheri, letswai le pherefere ka pitšeng ya eie. Di tlogele di kgabakgabe metsotso ye mehlano.
- Tšhela morogo mmogo le meetse ka motswakong wa tamati. Anke di kgabakgabe metsotso ye 8 pele o ka tloša sebešong.

Se jelwa ka bogobe bja mmidi/lehea, lebelebele/leotša goba bja mabelethoro
Sešebo seo se ka lekana batho ba bane.

5.8 KARATA YA TALETŠO/ MEMO

Sebopego

- Leina/maina a bamengwa
- Tšatšikgwedi ya moletlo
- Nako
- Lefelo
- Morero
- Retšistara le polelo e be tša maleba
- E be ka gare ga lepokisana
- Fonte ya maleba.

Mohlala wa karata ya taletšo

TALETŠO YA PULO YA SEMMUŠO YA SEKOLO

Ka boikokobetšo, o kgopelwa go tla pulong ya semmušo ya sekolo se seswa se se phagamego sa LESEDI. Sekolo se amogetše thušo ya go agelwa diphaphoši tše seswai ke mmušo wa Canada.

Moletlo o tla swarelwa ka Seshego, gona moo go lego moago wa kgale, ka di **12 Janaware/Pherekong 2010**, ka iri ya lesome mesong.(10:00)

Re ka thaba kudu ge le ka kgona go tla moletlong wo bohlokwa wo.

Phetolo ya go tsenela moletlo (RSVP) e ka dirwa pele goba ka di 30 Nofemere 2009. Nomoro ya mogala: 012 347 0987.

Mohlala wa karata ya go se amogele taletšo

Ke manyami go se amogele taletšo ya gago mogagešo, ya go tlo keteka moletlo wa pulo ya sekolo se sefsa ka la **12 Janaware 2010**.

Ke be ke šetše ke na le morerwana wa ka lapeng wo o ntšhitišago go tla ka letšatši
leo,gobane e le kgale lelokišeditšwe.

Lethabo Matlala
1936 Mmila wa Sebatakomo
Kimberly
1021

5.9 GO TLATŠA DIFOROMO

SEKOLO SE SEGOLO SA BAPEDI

Mokotlana wa poso x 2044, polokwane, 2745

Mogala: (015) 3822211 Fekese: (015) 3823963

bapedi.hs@gmail.com

Kgopelo ya sekgoba sekolong

TSHEDIMOŠETŠO YA MOITHUTI

Sefane : Matlala
Maina ka botlalo: Mokgadi Selaelo.
Matswalo: 12 Pherekong 1992
Bong: Mosadi.
Meraloko : Kgwele ya matsogo, Tenese, Marabaraba, Mabelo
Malwetše: Bolwetši bja mafahla, Hlogo ye kgolo, Bolwetši bja go wa,
Sekolo sa pele: Sekolo se se phagamego sa Makgatho
Mogala : 012 665 8332
Kereiti : Mphato wa 12
Dithutwana: Mmetse, Sepedi Leleme la Gae, Seisemane, Saense,
Theknolotši, Tša Maphelo, Histori.
Aterese ya kua gae: 12 Mmila wa Sebatakomo Mamelodi Bohlabela 0122

TŠEO O ITHABIŠAGO KA TŠONA: Go bala dimakasini le kuranta, go roka, go lebelela diswantšho paesekopong, go raloka dipapadi tša ka ntlong

BATSWADI GOBA BAHLOKOMEDI

Tate

Sefane : Matlala
Maina ka botlalo: Malesela Lesiba
Mošomo: Moruti
Mogala wa mošomo: 012 801 7133
Aterese ya mošomo: Kereke ya Baptist, Mmila wa Tsebanang, Pretoria, 0001
Mosaeno: Malesela Lesiba
Tšatšikgwedi: 25 Nofemere 2009

Mma

Sefane: Matlala
Maina ka botlalo: Mapula Lerato
Mošomo: Morutiši.
Mogala wa mošomo : 011 998 4630
Aterese ya mošomo : Sekolo se se phagamego sa Lesedi, Mmila wa Khutšong, Limpopo, 0156
Mosaeno : Mapula Lerato
Tšatšikgwedi: 25 Nofemere 2009